~~117343~~
~~5817~~. 1925
w 8

V.N. Karazin Kharkiv National University
00390230 7

Берегите книгу

Не перегибайте книгу
во время чтения

Не загибайте углов

Не делайте надписей на книге

Не смачивайте пальцев слюною
перелистывая книгу

Завертывайте книгу в бумагу.

К. 5817.

К. 5817.

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

86(29)

1925
304 а/х

№ 8
1925

Центральна Наукова Українська бібліотека

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

Продовжується передплата на 1925 рік на великий український громадсько-політичний і літературно-науковий місячник

„ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ“

РІК ВИДАННЯ ТРЕТІЙ

Редагують: С. Пилипенко, П. Тичина, О. Шумський (головний редактор), **М. Хвильовий, М. Яловий**

В журналі за минулий час брали участь: І. Айзеншток, В. Алешко, Х. Алчевська, Б. Антоненко-Давидович, Акад. Д. Багалій, М. Бажан, Е. Берглер, С. Бен, Проф. О. Білецький, М. Білич, М. Биковець, О. Бургардт, Ю. Будяк, Д. Бузько, О. Бузинний, В. Бушуєв, А. Буценко, К. Буровій, М. Васильківський, О Ведмицький, С. Вітек, П. Височанський, О. Водолажченко, В. Вражливий, І Врона, К. Галкін, А. Гарасевич, Проф. Б. Герасимович, О. Гермайзе, А. Головко, Д. Головко, М. Горбань, М Грінченко, П. Грунський, А. Гуревич, Інж. В. Данилевський, Р. Данківська, К. Дешевов, І. Дніпровський, М. Доленго, О. Донченко, В. Домазар, О. Досвітній, О. Дорошкевич, М. Драй-Хмара, В. Дудар, Ф. Дунаєвський, К. Дубняк, І. Єрофіїв, Проф. Желіховський, О. Журлива, А. Журбенко, Д. Загул, Заккарія, С. Зарудний, В. Зборовець, М. Зеров, К. Зінківець, М. Івченко, М. Ірчан, М. Йогансен, Проф. Е. Кагаров, Л. Каплан, Я. Качура, І. Капустянський, Е. Квірінг, Л. Кістяківський, Проф. Клопотов, М. Клоков, О. Коблянський, С. Кожушний, Г. Коляда, Проф. П. Козицький, В. Коряк, Г. Коцюба, А. Ковалівський, Гр. Коваленко-Коломацький, Л. Коваленкова, О. Копиленко, Г. Косиняка, О. Конторин, К. Копержинський, В. Краснов, С. Кравців, М. Крамар, Проф. М. Кравчук, І. Крушельницький, І. Кулик, Проф. П. Кучеренко, Є. Лавренко, О. Лан, Д. Лебедь, Д-р А. Лемберг, А. Лісовий, С. Літвин, А. Любченко, М. Любченко, Проф. Я. Мамонтів, В. Мазуренко, Гн. Маркуш, М. Майський, І Майдан, Ю. Меженко, О. Мізерницький, Н. Мірза-Авакянц, В. Міяковський, І. Микитенко, В. Мисик, М. Могилянський, М. Мотузка, А. Музичка, Д. Наумів, М. Нексе, А. Носів, І. Омельченко, Т. Осьмачка, Проф. С. Остапенко, А. Панів, І. Павелко-Селецький, П. Панч, С. Певзнер, Д. Петровський, Г. Петніков, Г. Петренко, В. Підмогильний, Проф. Підгаєцький, Г. Піддубний, Т. Підхмарний, Л. Піонтек, Є. Плужник, Проф. М. Плевако, Д. Полонянка, В. Поліщук, В. Порицький, О. Попів, М. Равич-Черкаський, Х. Раковський, Б. Рейнштейн, А. Річицький, В. Різниченко, М. Рильський, Проф. І. Рибаков, С. Розентул, Н. Романович-Ткаченко, М. Рудаш, В. Сазанський, В. Самійленко, Проф. С. Семковський, М. Семенко, О. Синявський, М. Сінгалевич, М. Скрипник, Н. Сливенко, О. Слісаренко, Ю. Смоліч, О. Соколовський, В. Сосюра. В. Станко, Г. Стелецький, М. Сулима, М. Сухицький, І. Сухоплюєв, Таранушенко, Д. Тась, Б. Тен, Б. Тенета, Мик. Терещенко, Проф. Б. Тимофіїв, Г. Тисяченко, П. Тиховський, Б. Тиверець, І. Ткачук, І. Ткаченко, Ю. Топко, О. Триліський, Акад. Тутківський, Ю. Тютюнник, С. Уманський, П. Усенко-Проф. О. Федоровський, П. Філіпович, М. Філянський, Гр. Хименко, Г. Хоткевич, А. Хоменко, П. Христюк, І. Цітович, О. Чабан, В. Чередниченко, Я. Чепіга, М. Чернявський, Проф. Є. Черняхівський, З. Чучмарів, В. Чугай, В. Чубар, Ф. Шаковицький, А. Шамрай, І. Шевченко, Г. Шкурупій, А. Шмигельський, В. Шопинський, М. Шраг. М. Щербак, Н. Щербина, В. Щепотьєв, Проф. А. Шукарів, В. Яблуненко, Проф. М. Яворський, Акад. Д. Яворницький, Б. Якубський, С. Якимович, Проф. Яната Ю. Яновський, В. Ярошенко, С. Ярошенко.

Див. 3 стор. обгортки

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ
І ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ
МІСЯЧНИК

86(29)

1924

Центральна наукова
бібліотека ХДУ
Інв. № 173743

№ 8

(29)

Центральная Научная
Учебная библиотека

СЕРПЕНЬ, 1925

59

5 (47 . 714) „1925“ — 91 . 79.

ДРУКАРНЯ ДЕРЖВИДАВУ УКРАЇНИ
ім. Г. І. Петровського № 1
ХАРКІВ

Укрголовліт № 16338 Зам. № 1441 Тир. 3.000

ЗМІСТ

Стор.

М. Чернявський. Піраміди (Поезія) 5
М. Проскурівна. Олексій, божій чоловік 6
Василь Мисик. Передосіннє (Поезія) 14
Максим Рильський. Година й негода (Поезія). 16
Б. Антоненко-Давидович. Тук-Тук... 18
Мир. Ірчан. Із циклю „Американські силуети“ (Поезія). 47
Аркадій Казка. Там сонце, там! 49
Іван Цитович. Із екскурсії (Поезія) 51
Антін Павлюк. Весняне. Заповіт. Дівчина. Дощ (Поезія) 52
Б. Юрковський. На ріллі 54
Е. Верхарен. Вітер 57
Ірина Маклеод. Самотній пес. (Поезія) 58
Ошер Шварцман. Молодість. Весна. (Поезія). 59
М. Мотузка. До питання про „правомірність“ антантівської інтервенції 1918—20 р. р. з погляду буржуазного міжнародного права та її соціяльну природу 61
Проф. О. П. Оглоблін. Старовинна українська фабрика 91
Проф. В. Пархоменко. Чи була Коліївщина 1786 р. народнім рухом? 101
Генріх Шпітерс. Культура й народня творчість 103
Мик. Горбань. Копний суд над відьмою 146
В. Харцієв. Мова та письменство—явління одного ґатунку. . 160
А. Л-сон. Сучасна англійська проза 171
М. Могилянський. П. О. Куліш у 90-х роках 180
М. Щепотьєва. Проблеми композиції в орнаменті українського килима 200
Хроніка. 213
Бібліографія 229

М. ЧЕРНЯВСЬКИЙ

ПІРАМІДИ[1])

Ранок. Змінні краєвиди
Очі веселять.
Тільки — що за піраміди
Коло шахт стоять?

Жовто - сірими шпилями
Скупчень кам'яних
Стали врівень з димарями,
Навіть вище їх.

Чи нові то фараони,
Владарі столиць,
Збудували охорони
Для своїх гробниць?

Ні, то важко врившись в нори,
Щоб глибин дійти,
Навернули тії гори
Шахтарі - кроти.

І стоять вони в околі
Мазанок - осель
На безмірнім видноколі
Мрійним сном пустель.

Мрійним сном старого Нилу,
Сфінксів кам'яних...
Та вони віщують силу,
Силу днів нових!

---

[1]) ОД РЕДАКЦІЇ. Редакція друкує цього вірша з нагоди 30 - літнього ювілею М. Чернявського - єдиного співця Донбасу в нашому письменстві. Статтю про його творчість буде надруковано в № 13 наш. журналу.

М. ПРОСКУРІВНА

ОЛЕКСІЙ, БОЖИЙ ЧОЛОВІК

I

Олексій, божий чоловік, кожного дня сидить на базарі — просить милостини. Держить перед очима і чита стару євангелію, чорну, засмальцовану, драну, як і сам увесь. Юпка сива в дірках, чоботи в латах, шапка облізла і замазана в жир з оселедців. З-під шапки вибивається волосся, сиве, замазане, чорне; брови сиві, товсті і нахилились у книжку. Очей ніхто ніколи не бачив, які вони єсть. Ніс розсівся на все лице, старе, в зморшках, — як добра жаба сидить і синій, як галушка переварена гречана. А голос тихий, святий що-дня читає святе писаніє, день-у-день, час-у-час: як на тім світі буде, як у пеклі горіть грішній душі, а праведній у раю сидіть. І читає тихим голосом м'якеньким, напоминає людям на базарі про рай, про пекло люте і про великі муки грішникам. Читає і кожній людині в душу вкладає, як спастись на тім світі. І його душа чує за собою великий гріх і він зітхає вже за себе, а людям одно читає й каже хрипким, перепитим голосом, дроботить на весь базар, як у драний чавун. А йому з усіх боків кидають копійки, христяться й одходять, а другі слухають, як читає божий чоловік, кидають копійки і все христяться і одходять. І в його за один базар заробітку набереться, щоб було добре випить у двох з Веклою і пообідать.

Ось базар рідіє, люди вже не кидають грошей в мисочку, людей уже нема на базарі. Де-де, хіба, перекупщики заспорять за бариш та лавушник перекинеться з лавушником, що плоха торговля сьогодняшний базар. А дідові добрий був і сьогодня, як і все, як і що-дня. Забрав свої нелічені в кешеню, євангелію заховав за пазуху, аж до голого тіла,— беріг, як ока в лобі, бо вона годує його і Веклу. І пішов поміж лавками прямо до монополії, бровей і раз не підняв, а однаково вони були, мов читають євангелію. А ноги сами знають, куди ідуть: одмірять скільки нужно до монопольки, і стануть. А дід вийма гроші і ліче тоді на долоні і дає у віконце. А у віконце вилазять пляшки, вже з горілкою. Дід бережно похова, щоб ще ніхто і не бачив. Нахилиться і йде додому, а ноги сами мов втраплять до Векли, невінчаної жінки. Сідають обідать і пить горілку, і пьють, поки ні каплі незостанеться. А тоді пьяні сплять, де хто попав, як під стіл головою, а як під лаву, то і то нічого.

На другий день дід просипається рано і не шука похмелиться, бо зна, що нема, а зразу лапа за пазуху — чи єсть євангелія. І осміхається собі тоді, мов багато грошей найшов і буде те, що і вчора: буде випивка і закуска. І біжить з кошлатою головою на базар, сіда

і зразу голос продира, чита, нахилиться — „Алілуя алілую, Господи помилуй“! — сорок раз. І вже як до кінця доходе, то голос зовсім робиться залучений і тихий. А тоді прокашляється — і пішов дріботіть, як у драний чавун, і одним голосом. І одно слово святе і страшне чуть — пекло, рай і великі муки. Він так все знав, що заплюще очі і читатиме все, і хоч візьміть книжку, то однаково знатеме, тільки люди не так будуть слухать і гроші давать. Він зна, коли що і своє втулить у євангелію. В його своїх слів більша половина буде. Євангелію чита, а свої слова вставля. Ось отак: умер чоловік і його душу понесли до бога. Бог каже: ти оте і оте робив? Робив, каже чоловік, прости, господи, я вже більш не буду! Бог каже: після смерти покаянія нема! Кидайте його у пекло. І його ангели кидають, а диявол радіє, і хапає, і несе в пекло, кида в жар і пече. З пекла вп'ять виймає, запрягає у віз і дрова ним в пекло возе. Як навозе дров, тоді кида діявол уп'ять грішну душу в жар і шкваре на огні. І так без кінця, без краю.

— Алілуя алілуя, господи помилуй! — після цього сорок раз каже.

Люди слухають, голови посхиляють, кладуть копійки, христяться і шепочуть губами, здихають: господи, помилуй нас грішних! А гроші в мисочку брязчать, одно брязчать. Він не гляне, а чує: як уже півмисочки, то рукою однією заграба і посуне в карман, а сам чита і чита, рімно, тихо, одним голосом, кожному в душу вклядає рай, і пекло, і великі муки.

Що-хвилі навколюшки становиться і б'є поклони, розправля свої пересиджені ноги, бо якби весь базар отак сидів, то не висидів-би. Як ноги терпнуть, болять — піднімається і б'є поклони, христиться і одним голосом чита.

Як літом, то шапку біля себе кладе, а як зіма, то не скида, так в ній і поклони б'є, і євангелію чита.

Літом, під великі спеки, сонце дуже пече на базарі. Тоді дідові голову жирну, замазану дуже пече, без шапки і в шапці, а в голові мов дріжчі грають, а під ним не ноги його, а два дрючка вже лежать, мулькі й тверді. Він на все байдуже, чита собі і чита, та здиха, та слухає дзвін копійочок у тарілочку.

Читає так кожного дня до півдня, поки увесь базар розійдеться. Нема біля його ні душі — закрива велику святиню і засува туди, де її завжди місце — за пазуху. Ще раз перехриститься і розправля тоді свої старі ноги, пересиджені. Встає насилу, ціпком підпирається, і йде, шкандиба, прямо до монопольки. Зразу по трудах вип'є шкалик такий, щоб додому аби дійти, а то вже набере в кешеню додому. Зайде і по хатах напросе шматків хліба, а хто і грошей дає. Поки Векла зваре борщу нечепурного — приходе дід додому. Векла йому рада, сідають обідать, веселі, сміються, шуткують їдять і п'ють. І так напиваються, що за столом або де попало заснуть. І так до другого дня сплять, а там починається день, і так саме буде — для їх гарно і весело. В хаті нечисто, так тихо і смирно, а вони все обоє зайняті: дід просе вранці, Векла топить, а там обідають і пьють, а там і сплять п'яні. Дід баче в сні рай і пекло. І все його в пекло тянуть дияволи, страшні і чорні, а він кричить, вириваеться і тіка кудись. І все молиться богу: — Алілуя алілую, господи помилуй!

II

Дід Олексій, божий чоловік — усі отак його звали і бачили, що він іменно святий чоловік: усе сидить на базарі, коли не підуть, і чита тихим голосом святим, драним, і людей научa, як пройти в царство небесне. І люди його слухали, каялись. Довго його слова чуть було кожному і дома, верстов за двацять. Глибоко западали ті слова в душу, боялись люди і думали про гріх, про пекло страшне. А дід тимчасом ніс уже додому випивки, напивались з Веклою. І собі думав він, що гріх і що душа його піде у пекло мучиться без кінця і краю. З цією думкою й засинав дід, а душу його тягли дияволи у пекло, страшні і чорні, а він кричав, рвався і тікав.

Дід Олексій, божий чоловік, жив за городом у полі собі, аж за огородами, за берестками високими, у Векли в приймах.

Веклина хата геть далеченько стояла, сусід близько не було. Стояла собі у ярку, нема повз неї і дороги тепер. Колись була сюди дорога, аж повз хату і далі ще в поле, поки ще живий був Веклин дід. Були у його корівки і хороше хазяйствечко. Їздили у базар корівками молоко продавать з бабою. А як померли старі, то і дорогу люди потрошку приорали собі. Осталась тепер одна доріжка біля великого рову пустого — заріс кропивою, лицією і всяким бур'яном. І все там гадюки шелестіли. Як було йдеш повз той рів весною, то дивись — поперек стежки, проти сонця, гадюка лежить, як коромисло завбільшки і сичить: звертай! А то буде тобі плохо! — Люди вже туди перестали й ходить, а ходять геть - геть дорогою, таки настоящою, горою, а сюди — бояться. А як іде Веклин батько оцією доріжкою, обвішаний увесь торбинами і повні несе хліба, пшона — хто що дасть (він уже просив тоді, як не стало в його батька та матері), як бачить — лежить здоровенна гадюка, вивернулась серед стежки і дає йому себе знать, щоб минав, сичить, — то Веклин батько, з довгою патерицею, та ще й не з однією, далеко обходе і тіка, мина, та оглядається своїм одним підсліпим оком, чи не женеться. І днів три після цього не виходе з хати: лежить собі на печі, хліб їсть, що напросив — і байдуже йому було до всього. Як не стане хліба — піде просить уп'ять і далеко обходе ту стежку повз рів пашнею. А оця Векла його, маленькою, було, біля полу грається дрівцями, черепочками, склянками: їй батько, було нанесе. Як іде городом, то всього по дорозі назбира: склянок з вакси ящичків, з битих тарілок черепків квітчастих. І всього нанесе своїй маленькій, тоді, Веклусі. А воно раде цяцьками і цілий день грається само: склада рядочками, то на купу, то подвоє, і сама все до себе балака та до цяцьків. А батько напросе хліба — і залізав на піч, поки хвате харчів, лежав.

У Веклиного діда, як ще той хазяїнував з бабою, був один син, оцей Веклин батько. На одно око сліпий, а на друге підсліпий. Вони сина так жаліли, що він у їх все на печі лежав. А старі сами все робили, мати на піч йому і їсти падавала. Все казали: лежи, лежи, сину ми сами поробим. І він лежав та ріс, а як виріс, то і оженили на сироті одній, що старців водило. І стала в їх оця і векла, в сина і невістки, а дідові і баби онука. А сами вже були старі, старі. За один рік візьми і помри старі: баба в - осени, у поминальну суботу Михайлову,

а дід весною на Юрія, як ішов дощ цілий день і казали люди, що буде хліб і в дурня (як йде дощ на Юр'я). І тієї весни ішов дощ цілу весну, і був таки дуже хороший урожай: жита вище чоловіка, а пшениці такі густі, що і миша не пробіжить. Веклина мати візьми та і собі умри, як раз жнивами. Усі троє в один год полягли. І пішло за ними корівки і все добро. Мов велика буря пройшла через хутір, побила порозкидала і все порозносила, не стало нічого. Люди боялись ходить повз той хутір і їздить, а далі і дорогу приорали, як і не було ніколи.

Оставсь один Веклин батько та ще оця Векла годовиком. Батько піде, напросе і на печі сидить, а Векла біля полу грається, поки біля полу і виросла. Стала вже батькові і поміч. Пошив батько ще нову торбу — Веклі — і пішли вже вдвох хліба просить.

— Хай мале привчається,— думав батько, вже і собі не молодий.— То як умру — буде їй хліб.

І так ходили просили, а батько все старівсь, поки зовсім старий став. Однії ночи схопило живіт, а в обід умер батько Веклин. Хоч і бабів накликала Векла, шептали і водою збризкували — він таки вмер, і так його живіт обдуло, що лежав, страшний, як гора.

Поховали батька, осталась Векла сама, вже й не мала. Після батька досталось багатства: хата з маленьким огородцем, дві чорні торби батькови нові і третя стара, драна. Наділа Векла всі три торби батькови і пішла — сама вже. Пішла, сіла на базарі і просе милостиню тоненьким голосочком, виводе жалібно та хороше, то люди їй і давали.

І вона жила собі сама, нікого до себе не приймала, не хотіла гріха і клопоту набираться. Напросе, прийде сама в свою хату і сидить біля напільного віконця, їсть в тиші і в добрі, сама собі цариця й паня.

III

Олексій, божий чоловік — хто він такій, відкіля у наше місто прийшов, як із Веклою познайомився?

Він був ще Миколаєвський салдат. Було йому те-ж всього за свій вік, як на довгій ниві, ще за довгу його службу двацятип'ятирічну. А ще як дали одставку — ще більше переніс горя.

Родичів і нічого в його не було — пішов вештаться по світу. Вітер скрізь котив його, як ту бур'янину. Або як в тій пісні співається:

Куди вітер віє —
Туди й я хилюся.

Отак і він скрізь хиливсь, а нічого не виходило. Їсти треба було, горло ще і випить хотіло, а нічого не було. Служить йому не хотілось, та ще хто і візьме москаля? Цур йому, кажуть! Ще щоб обібрав уночі, і шукай вітра в полі!

І що його робить тут?

А душа грішна випить дуже хотіла. І довго він по світу волочивсь, як Каїн. Ніде не приймають і сам ніде не дістане, щоб хоч вкрасти, бо все високо лежить.

Вже після Покрови — а його ніхто і в хату не пускає, переночувать. Їсти не дають, кажуть:

— Ти, діду, здоровий, заробиш собі! Єсть у нас калік — сліпих, без ніг, без рук — що треба годувать, а ти іди собі, бог дасть!

А бог не давав і він голодний і холодний ходив. У драній юпці, в дірки вітер свистить, а вже і морози здорові стали.

Багато він передумав однії ночи. Ніхто не пустив переночувать його в хату. За городом у рові на білім морозі лежав, небом холодним, зоряним укритий був. Багато передумав він тієї ночи, і доброго і худого.

Надумав — піти зароблять гроші на євангелію. Як надумав — так і зробив.

Заробив і купив.

У неділю вперше на базар вийшов, читать сів. Так, як ми його бачим — на колінях. І чита, чита, нікуди не гляне, нічого не баче.

Тільки чує — в тарілочку густо копієчки посипались.

І в його душа радувалась, і дякував бога, що він таки його надоумив.

А воно бог не бог, а холодна ніч, голод та холод — всього в голову вбіжить.

І в його душа сміялась, а серце раділо.

Усі старці заздрить стали. По всім базарі так і зашушукали:

— Де він узявся?

— Хто такий?

— Відкіля?

А той однії й однії:

— Алілуя алілую, господи помилуй!

Сорок раз як засипе, то в тарілочці одно брязь і брязь.

А на третій день він і сам побачив, що він не аби-що, а Олексій, божий чоловік.

— Так мене і звіть! сказав.

І його так і звали, в тарілочку гроші скидали.

Став він між своїм братом подругу шукать. І як рибалка рибалку здалека баче, то так він і Векла одне одного зразу побачили.

На третій день, після базарю, як бариші всі лічили і старці балакали, хто він такий і відкіля, й де він такий щасливий узявся,— Векла йому всі три дні дуже завидувала, сидить співа тоненьком голосочком, а сама туди на його й очи, чує, як сипляться в його тарілочку гроші.

А він почув її тоненький жалібний голосочок і зразу подумав про неї:

— Чи не вона? Може ми з нею і віку доживемо?

А вона й собі це думала і дивилась, шо ще і не старий, а гроші як йому дають.

І стала думать, як-би його розпитать чого.

Ось базар став рідіть, а далі не стало й душі.

Олексій, божий чоловік, перехристивсь, євангелію на своє місто положив і в перший раз до Векли забалакав — хто такий і відкіля?

А як побачив, що не сліпа і взнав, що ще і хата єсть, то чуть не затанцював і аж присів до неї, і собі давай розказувать: що він

салдат, що і турка воювали, і хранцузам ума вставляли. Що він там був не тільки салдатом, а генералом, сам хранцуза з Москви виганяв.

І так по-салдацькому забалакав з радощів, що Векла нічого не второпала, а баче, що це не аби-що чоловік, а велике їй щастя.

Того-ж дня до Векли пішов і жить. І того-ж вечора Векла з радощів напилась дуже п'яна, така, що нічого і не знала, як удвох і ніч пережили.

І цілий місяць з радощів обоє пили і ходили, мов у чаду.

Векла вже просить не ходила, жила дома хазяйкою. Олексій, божий чоловік, сам їй усе постачав, а вона тільки всим розпоряджувалась, та витопе — та й годі.

І так прожили вони вдвох десять років, для їх мов один день. Пили, їли, спали і вп'ять вставали. І цілі роки прожили однаково, як на руці пальці.

А на одинацятім спіткало їх нещастя.

Чи воно бог став карать, чи мабуть старість непрохана прийшла вже. Стала вже, видно, і смерть сама дідові в вічі заглядать. Мов пита:

— Чи не пора вже на покій? Чи ще не нагулявсь?

А дідові хотілось жить і дуже хотілось, а випить ще дужче.

Після базарю пішов узять дід додому горілочки — як завсіди — промочить собі тут горло трудове, та й додому.

Коли не так тут було. Не вспів трохи випити, як вже і поточивсь. Упав і сопе — спить.

Отак вже й частенько стало. Векла не раз отакого находила і брала додому — без шапки, без чобіт: познімають добрі люди. І грошей ні копійки.

А Векла все ще молодчала і кращала, саме в літа входила.

Один раз прийшла по діда до монопольки, щоб узять додому. Коли вгляділа діда в рові, чисто обібраного, голого. Лежить, п'яний, і нічого не зна. Небудила Векла, не взяла додому. Плюнула на нього й пішла, сіла на базарі.

І вп'ять, через десять років, почули тоненький жалібний голосочок, ще жалібніший і тонкіший, ніж колись був.

Стали слухать люди і класти в руку гроші.

А Олексій, божий чоловік, лежав довго у рові, голий, поки хтось наткнувсь аж на другий день.

А вже були холода великі і осінь глибока. Взяли діда, чуть живого, в больницю.

Пролежав дід цілу зиму і не вмер. Подужало життя, дід став поправляться. Хоч не дуже, як мерзле горить, а все таки й на ноги встав.

Помістили його в богадільню, доживати віку.

IV

Стала весна хороша та тепла. Пролетіли й гуси весело. Зазеленіло. Садки зацвіли, соловейки защебатали.

І все вже не для діда. Його щось уже змінило друге, а йому вже пора на покій.

Ось весна і хороше сонечко розворушило і дідове старе серце.

Худий, білий увесь, мов у сметану вимазаний, ходе в богадільні, в вікна загляда і дуже нудьгує чогось.

Його старі розважають, як святого, бо вони його бачили і чули, як він святу книгу читав.

Не слуха старий, одно просе, щоб йому євангелію дістали, де вона. Сам ледве хату передиба, а думка шибе на базар іти.

Найшли його книжку — стару, стару, таку, як і дід, миші всю об'їли.

Узяв дід у руки, аж затрусивсь. Схопивсь, мов молодий, і зараз впав. А далі, лежачи плакав.

На другий день, раненько, тільки-що сонечко зійшло, встав дід помалу, узяв ціпок і потяг з хати.

На дворі тепло і хороше було. Все жило, все сміялось.

Один дід плаче, рачки на базар лізе та дорогу питає.

Ніхто вже не пізнає Олексія, божого чоловіка. Указують йому, куди на базар, а сами стоять, на його дивляться та головами кивають.

А дід іде, іде, та й впаде, рачки лізе, та все дороги на базар питає.

Підвівсь з усії сили, встав, ноги як два кілки його підпирають, труситься весь. Ноги вп'ять діда не вдержали, упав, сльози втира та все пита, куди на базар.

Люди становляться, христяться.

— Господи (кажуть), куди вже йому на базар! Лежало-б, віку доживало!

Ось уже дід і рачки не швидко лізе. Тільки двигається, і на однім місці. Уже давно стогне, а все дороги питає.

Поліцай встрічає, дивиться.

— Куди плазуєш? діда питає.

Дід плаксивим голосом каже і просе, радіє, дума, може оцей йому поможе.

— Скажіть мені, куди на базар іти?

А сам одно плаче і сухі очі втира.

— Я з богадільні, я там не хочу!

І вп'ять плаче дід.

Поліцай звозчика крикнув. Живо під'їхав, посадили з усієї сили діда — він хоч і худий, а кістки старі важкі.

І повезли в богадільню діда.

На другий день, як сонечко пригріло хороше, все на дворі зеленіло, птички співали,— вп'ять діда бачили на дорозі. В сльозах і дороги все питався.

І вп'ять діда одвезли, приказали всім, щоб стерегли і не пускали. Стережуть, очей не спускають.

А дід поки крався, поки таки одікрався і лізе вже вулицею.

Вже нікого не питав, одно стогняв і швидко, швидко на базар поспішав. А сам усе на однім місці ворушивсь.

Іде на базар больничний смотритель — пан, з-заду дід за ним іде, кошик через плече несе.

Побачив діда смотритель, Олексія, божого чоловіка, пита, кричить:

— Куди, діду, поспішаєш?

Став над дідом, кричить.

— Я тебе питаю, куди лізеш, свиня?

Вперезав діда ціпком по спині. Безпорядків не любив, на все кричав і лаяв. Тоді тільки веселий був, як гроші больничні собі в кешеню ховав.

Дід обернувсь живо. Сів. Чуха, де смотритель вдарив.

Люди дивляться.

— На що вже старого бить? Бо — з ним! Одвіз-би його — хай лежить собі, віку дожива! Чи йому вже довго на сім світі буть?

Дід шапку з себе, хоч і старе — плаче, кланяється.

— Простіть, паночку, я не буду, я так, я на базар, мені там чоловік винуват десять карбованців, я хочу його побачить і виправить!

Смотритель собі в долоню зачмихав. І той дід, що з ним, сміється.

Смотритель:

— Хоч і старе, а бреше! Микито, а пошукай євангелію, чи з ним?

Микита тягне її з пазухи.

Дід вхопивсь за книжку, кричить:

— Ратуйте, милуйте, не беріть! Ой, ой, ой, боже мій!

Мов душу з його виймають.

Смотритель вже лютую.

— Микито, біжи візьми чоловіків зо-три та візьміть його, чорта!

Пхнув діда нагою.

Підбігли ще діди, всі на його сердиті, що одікрався він од їх, і зачали тягти додому.

А дід не хоче, рветься, кричить.

— Ось пустіть на базар, пустіть! Людочки добрі, ратуйте мене, визвольте мене, одвезіть на базар!

А як притягли додому діда, він вже не рвався і не кричав. Стогняв тільки.

Цілу ніч лежав мовчки, тільки важко дихав.

А як стало хороше сонечко сходить, а пташки щебетать — не стало Олексія, божого чоловіка, на землі.

Ніде вже його не бачив ніхто — ні на дорозі, ні на базарі.

А лежить уже він у сирій землі. Нічого вже не бачить і нічого йому не треба.

Смотритель зробив труну дідові, і поки до ями донесли, вона чисто розпалась.

Положили діда в ямі на розкиданих дошках і стали закидать землею.

Загребли Олексія, божого чоловіка, мов собаку.

Одні пташки йому щебетали.

Хорол, 1912

ВАСИЛЬ МИСИК

ПЕРЕДОСІННЄ

(Станси)

I

Ще осінь листям не захрясла,
а літо вивершили вже —
і пахнуть полем повні ясла
у теплій тиші конюшень.

Сади ясніш. Сади замовкли.
Лиш дзвінко яблука падуть
на вбиту стежку, бризнуть соком
і в листі — шелесті заснуть.

Отак і дума — рясно - рясно,
мов плід, у голові моїй
наллється десь і тихо брязне
на непробиту стежку мрій.

Вже бачу я: моя дорога
через поля, через луги
із цього обрію ясного
ізнову топне у сніги.

Та там, в снігах, коли розкритий
умре в хуртовинах садок,—
все також будуть соковиті
жовтневі яблука думок.

II

Конячий череп на загаті,
осінні ясені над ним,
осінні хмари волохаті
уходять в невідомий дим.

Лиш вітер з сонячного лугу
як нападе і ну хитать
і ясені, мов срібні дуги
за вітром рвуться, дзеленчать.

Сади в плоду. Благословенні
плодом, як золото, важким
і повним сонця, що віллє нам
у кров свавільної снаги.

Набігли діти. Гамір школи
старої - старої. Та в їй
нове шумить. Ще трохи, скоро
вона наллється до країв.

Шумить Сельбуд. Благословенні
часи нових могучих дум
і сил! — Це ясені натхненні
вітрами вільними гудуть.

III

— От і все...
Схилилась і замовкла.
За вікном березка, як струна.
І торка її холодний вітер
і по осінньому звучить вона.

Так. Зовсім історія недовга.
Десь весна ревла і літо десь.
І доходить лише шум садовий
спід далеких, золотих небес

Хай минають шум — та із ними
Так мінливо і безмежно так
Хай проходять циклами дзвінкими
Наші дні, як хвилі по житах.
Наші дні

— веселий, шумний вітер!..
За вікном березка, як струна.
— От і все —
вона.

1924 — 25 р.

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

ГОДИНА Й НЕГОДА

I

В серпневі дні, коли обжинки світлі
Справляє сита, медова земля,
І кулики дзвенять на узбережжях,
Мережкою гаптуючи пісок,

І ластівки малечу научають
Повітря сизе різати грудьми, —
В серпневі дні розширюється обрій
І розгортає крила далечінь.

Тоді над чолом полум'я займеться,
Тоді душа як голуб стрепенеться,
Блакитний дзвін полине по полях
І мертвий посох розцвіте в руках.

І мріється, і видиться, і сниться
Не смутен сон, а радісна ява,
І при дорозі схилена кислиця
Як давній друг гіллям своїм кива.

Благословен, брати, цей сивий порох,
Що покриває ноги мандрівницькі,
Благословенне й море, що гойдає
В чужих краях одважні кораблі!

Бо десь-же там - он - он — за шолом'янем
Сміється щастя полум'ям багряним,
І діва - лебідь, чиста як весна,
Із хвиль, із пін, із казки вирина.

II

В серпневі дні в полях стоять димове,
Кружляють хмари, ніби сиві круки,
І обрій, що манив і хвилював,
У дощовик понуро загорнувся.

Сидиш собі над „Нивою“ старою
І пережовуєш обридлу жуйку —

Брехливу „Смѣсь“, тупі оповідання
Та шахматний кабалістичний відділ.

Махоркою пропалюєш рукав
І дивишся примружено і кисло.
Цей нуд, що зветься любим відпочинком,
Волів-би й самогонкою залить,

Або смикнуть за бороду сусіда
І власні вікна кулаком побить.
Проклята „муза“ дівкою брудною
Кульгає, наружована і хрипла,

І пропонується за два рублі,
А спомини, пекучі й безсоромні,
Настирливими мухами дзизчать.
І враз — по тілу розіллється міць,

Бадьорістю сповняться сині жили, —
І розумієш, що холодний попіл
Розсипаний, розлитий по полях
Ховає іскру в глибині понурій,

Що сизий дощ не тільки б'є по шибах,
Але-ж і землю спраглу напуває,
Щоб буйно поросла озимина.
І стане втішно, мов червоний м'ячик

Дитя вкотило у твою хатину,
І ловить ручками, і милим сміхом
Замислених лякає кошенят.
Рости, синочку, йди у світ, між люди,

Руйнуй, будуй, горнися до громади,
Теши каміння і малюй квітки,
Живи і диш, працюй і обіймайся,
Люби годину і люби негоду!

Романівка 1924 р.

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ХДУ
Інв. № 173743
Центральная Научная учебная библиотека